

УДК 378.14

DOI:

Наталія Гаврилюк, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри української та іноземних мов
Вінницького національного аграрного університету

СИСТЕМА ВИЩОЇ ОСВІТИ США: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

У статті розглянуто окремі теоретико-методологічні аспекти системи вищої освіти США. Проведено аналіз теоретичних праць зарубіжних та вітчизняних науковців. Визначено підходи, що становлять методологічне підґрунтя системи вищої освіти США та України (діалектичний, гуманістичний, системний, технологічний, аксіологічний). Описано сучасні підходи до управління освітою США. Здійснено класифікацію американських вищих навчальних закладів. Акцентовано увагу на індивідуальному підході до навчання студентів.

Ключові слова: вища освіта США; мета вищої освіти; методологічний підхід; управління освітою; індивідуальний підхід.

Лит. 11.

Nataliya Havrylyuk, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor of the
Ukrainian and Foreign Languages Department
Vinnytsya National Agrarian University

US HIGHER EDUCATION SYSTEM: THEORETICAL-METHODOLOGICAL ASPECTS

The article deals with individual theoretical and methodological aspects of the US higher education system. The analyses of theoretical works of foreign and domestic scientists are carried out. The approaches that make up the methodological basis of the system of higher education of the USA and Ukraine (dialectical, humanistic, systemic, technological and axiological) are determined. The modern approaches to US education management are described. Classification of American higher education institutions are carried out. It is stated that most scholars regard American higher education as rather diverse. The state constantly puts the task of making US higher education as affordable as the secondary one.

The emphasis is done on individual approach to student learning.

The theoretical principles for studying at the universities of the USA, approaches to the management of the American education system and its functioning are considered.

Since excessive centralization and bureaucratic principles of most educational institutions of Ukraine serve as an obstacle to the improvement and development of the modern education system, it is the analysis of the American higher education system, its organization and structure make it possible to identify certain trends that meet the goals of higher education in Ukraine and can be an element of the educational reforms that are taking place today. The current law was notable higher education institutions to determine the form of education, types of educational process, to develop and implement their own programs of scientific activity.

Considering the influence of the United States on the world around it, it is noted that the country has set the vector of the direction of movement for all modern world by its ethics, political thinking, technological victories.

This study does not cover diversity issues, the importance and significance of which requires further research, in particular the problem of professional self-realization in terms of future specialists University, USA; the formation of professional self-realization of future specialists in the historical retrospective, etc.

Keywords: US higher education; higher education goal; methodological approach; education management; individual approach.

Постановка проблеми. Діяльність вищої освіти регулюється Законом України, законами України “Про освіту”, “Про вищу освіту” та Національною доктриною розвитку освіти.

У США діяльність вищої освіти регулюється законами “Про вищу освіту”, “Про базову й середню освіту”. Закон “Про вищу освіту” у США був прийнятий у 1965 році [11]. У документі представлено визначення “вищий навчальний заклад”, описано загальні принципи його організації й розвитку.

У 2000 році було прийнято документ “Сила інтернету для освіти”, завдяки якому можна вважати започаткованою нову еру інформатизації освіти у США, оскільки, розпочинаючи з його опублікування інформатизація освіти в США має пріоритетом не наповнення навчальних закладів апаратними засобами, а створення мережевої освітньої інфраструктури. На перший план виноситься ідея навчання в інтерактивному спілкуванні з використанням мережевих засобів. Метою вищої освіти у США вбачають підготовку фахівців, виключаючи будь-яку дискримінацію

тоді, коли мета сучасної вищої освіти в Україні полягає у підготовці конкурентоспроможних спеціалістів [2, 54]. Особливу увагу слід приділити пошуку нових форм і шляхів здійснення соціально-економічних реформ, які потребує країна сьогодні заради підвищення рівня добробуту населення.

Наразі варто скористатися досвідом високорозвинених країн, зокрема США, які зробили вагомий внесок у розвиток та впровадження високих технологій. Розглядаючи вплив США на оточуючий світ, науковець В.А. Кременюк стверджує, що країна задала вектор напрямку руху всьому сучасному світові своєю етикою, політичним мисленням, технологічними перемогами [7, 7].

Аналіз основних досліджень і публікацій.

Питання американської вищої освіти перебуває у центрі уваги як зарубіжних учених (Г. Бартон, Г. Бредлі, Х. Гарднер, Х. Гоман, Д. Гопкінс, П. Джарвіс, М. Еліот, Дж. Крейс, К. Мінні, П. Петерсон, К. Річмонд, М. Спілбек, С. Френе, П. Хадсон, П. Хьорст), так і українських науковців: Л. Віннікова, О. Пономарьова, С. Романова, С. Синенко. Дослідники одностайні у висновку, що в нових соціально-економічних умовах зарубіжна вища школа, за умов напрацювання позитивного досвіду, нині перманентно удосконалюється. Тому повсякчасно виникає проблема узагальнення та підсумовування тих процесів, що відбуваються у світовій вищій освіті, зокрема американській.

Педагогічний досвід США також відображено в працях Р. Беланової, А. Василюк, Л. Віннікової, Н. Гайдук, Т. Георгієвої, Г. Карцивадзе, А. Кирди, К. Корсака, Т. Кошманової, В. Кудіна, Н. Ничкало, О. Літвінова, Т. Осадчої, І. Пасинкової, Л. Півневої, О. Романовського, С. Романової, Н. Пацевко, Л. Смалько, Н. Собчак, В. Тименко, Н. Яковець, М. Гаврилов, І. Єгоров, Т. Іванова, Л. Михайлюк, Л. Мурая, Є. Подольська, Ю. Рарог, Д. Рибченко працювали над окремими структурними елементами в системі вищої освіти США. **Метою** нашої статті є огляд окремих аспектів сучасної системи вищої освіти США.

Вклад основного матеріалу дослідження.

Аналіз літературних джерел з огляду сучасної системи вищої освіти США і України свідчать про те, що методологічне підґрунтя становлять такі підходи: діалектичний (Ф. Бекон, Г. Гегель, Р. Декарт, І. Кант, В. Лутай, Л. Фейербах, Й. Фіхте та інші). Такий підхід передбачає існування логіки пізнання у всіх науках [8]. Гуманістичний підхід (І. Бех, О. Вишневецький, Я. Коменський, А. Макаренко, М. Пирогов, В. Сухомлинський, К. Ушинський та інші). Підхід слугує для реалізації світоглядного принципу, тобто йдеться

про найвищі моральні цінності, зокрема повага до людей, шанобливе ставлення до оточуючих, усвідомлення прав і свобод особистості тощо.

Аксіологічний (ціннісний) підхід (В. Андрущенко, О. Вишневецький, С. Гончаренко, Б. Гершунський, І. Зязюн, Л. Рибалка, О. Сухомлинська, В. Сластьонін, Н. Ткачова та інші) виконує функцію з'єднання теорії та практики, дозволяє вивчати явища з точки зору виявлення їхніх можливостей для задоволення потреб людини [3].

Системний підхід розглядають філософи, психологи та педагоги (В. Андрущенко, С. Гончаренко, Б. Гершунський, І. Зязюн, В. Кремень та інші). Саме системний підхід під час дослідження сприяє реалізації педагогічних принципів організованості, функціональності, розвитку.

Безперечно, важливим для впровадження окремих аспектів американської системи вищої освіти у вітчизняну практику підготовки майбутніх фахівців є технологічний підхід (В. Беспалько, А. Вербицький, А. Макаренко, В. Сухомлинський, Н. Талізїна та інші). Науковці констатують, що підхід розкриває спрямованість навчання на розвиток креативних здібностей тих, хто навчається. Акцентуємо увагу на тому, що врахування окреслених аспектів методології сприятиме побудові концептуальних засад дослідження проблеми професійної самореалізації майбутніх фахівців України.

До основних теоретичних аспектів системи вищої освіти США ми відносимо сучасні підходи до управління освітою США і з'ясували, що у США федеральні органи влади та міністерство освіти не впливають на діяльність вищих навчальних закладів. Центральний уряд забезпечує вищу школу ресурсами і визначає загальну стратегію розвитку, а керівництво покладено на адміністрацію штатів.

Влада у приватній освіті перебуває у так званій "раді попечителів", яку утворюють громадяни, котрі займають впливові посади та володіють достатньою кількістю коштів, щоб займатися доброчинністю на користь вищих навчальних закладів. Державна освіта також перебуває під владою управління, що утворюється шляхом обрання та призначення його членів губернатором та законодавчим схваленням [5, 94]. Університети США можуть собі дозволити сьогодні зосереджуватися лише на навчальному процесі та реалізації освітніх програм. Хоча надана самостійність у прийнятті рішень відбувається одночасно з постійною та прозорою звітністю перед урядом.

Розглядаючи теоретичні засади до навчання в університетах США, доцільно зупинитися не

тільки на підходах управління системою освіти Америки, але й і на її функціонуванні. У другій половині 90-х років у США нараховувалось 3681 вищих навчальних заклади (1594 державних та 2087 приватних). Через їх велике розмаїття фонд Карнегі класифікує заклади та виділяє 10 категорій в залежності від кількості студентів, фінансування наукових досліджень та кількості навчальних курсів:

I група – дослідницькі університети першої категорії. Ці університети пропонують широкий вибір програм з метою одержання першого наукового ступеня бакалавра після чотирьох років навчання для продовження навчання в аспірантурі та проведення наукових досліджень. Такі університети кожного року присвоюють 50 ступенів доктора наук. Отримують близько 40 млн. доларів щороку як державну підтримку незалежно від державного чи приватного статусу університету;

II група – теж дослідницькі університети, але з меншим розміром державного фінансування (15,5 – 40 млн. доларів щороку) і відповідно з меншою кількістю дослідницьких програм та підготовки фахівців. На перші дві групи університетів припадає основна частка американської системи освіти та науки країни. В 126 таких університетах навчається близько 2,8 млн. студентів або близько 19% від загальної кількості;

III, IV групи – університети з досить незначною кількістю програм наукових досліджень, але з можливістю присуджувати ступінь бакалавра та доктора наук (стосовно III групи – 40 ступенів з п'яти спеціальностей на рік, IV група надає можливість отримати 20 докторських ступенів щорічно з однієї спеціальності або 10 ступенів з трьох спеціальностей);

V-VI групи – університети та коледжі, в яких окрім присвоєння ступеня бакалавра, присвоюють ступінь магістра, якщо ще здійснити навчання протягом 1-2 років. Спеціалізацію з обраної дисципліни вивчають поглиблено з обов'язковим захистом дипломної роботи. Таких університетів і коледжів нараховується 531. Більшу половину всіх дипломів бакалавра видають не менше ніж з двох дисциплін. Різниця між цими групами полягає у кількості студентів (п'ята група повинна нараховувати не менше 2500 студентів, тоді як в шостій кваліфікаційній групі має навчатися 1500 – 2500 студентів). Ці дві групи вважаються найчисленнішими. За статистичними показниками в ній навчається понад 3,2 млн. студентів – 22,1%;

VII-VIII групи – чотирирічні коледжі, де можна

отримати диплом бакалавра з природничих та гуманітарних наук. У США існує 625 таких коледжів. У восьмій групі правила прийому більш ліберальні, аніж у сьомій. У коледжах навчається 1,1 млн. студентів (7,6%);

IX група – дворічні коледжі. Їх кількість становить 1473. В них навчається 5,4 млн. осіб (37,2%). В таких навчальних установах пропонується безліч спеціалізованих програм та надається середня спеціальна освіта;

X група – професійні школи університету та спеціалізовані інститути. Вони дають можливість отримати вищу освіту від ступеня бакалавра до ступеня доктора наук. Цю групу представляють коледжі (інженерні, педагогічні), школи (бізнесу та керування, медичні, мистецькі, музичні, теологічні, юридичні). Групу представляють близько 352 вищих навчальних заклади [1, 149].

Більшість науковців розглядають американську вищу освіту як досить різноманітну. За даними статистики щороку готується близько 1 млн. бакалаврів (5% населення країни студентського віку, тобто осіб у віці до 35 років), близько 400 тис. магістрів (1,7%) і більш ніж 44 тис. докторів наук (0,2%) у різних галузях знань. Держава постійно ставить завдання зробити вищу освіту США настільки доступною, як і середня [1].

Вищу освіту США ділять зазвичай на не університетську та університетську [6, 66]. До не університетської освіти належать освітні технічні та професійні програми, які призводять до отримання ступеня бакалавра. Університетська освіта, у свою чергу вміщує в себе три рівні: перший – одержання ступеня асоціата або бакалавра, просунутого сертифіката або першого професіонального ступеня; другий рівень передбачає отримання диплома магістра або ступінь фахівця з освіти; третій – докторантура.

Оскільки мета вищої освіти США відображається у формуванні в студентів здатності навчатися протягом усього життя, то варто зазначити ще один фактор, який безпосередньо впливає на формування самостійності в навчанні. Це скорочення лекційних курсів, коли розглядають найновіші досягнення у конкретних сферах діяльності і все не зводиться до механічного запам'ятовування, а презентація матеріалу спрямована лише на ознайомлення з метою подальшого зацікавлення студентів інформацією.

Таким чином науковці ставлять акцент на індивідуальному підході до студентів в університетах США, а саме на:

1) свободі у часовому просторі виділеному на вивчення дисциплін;

2) неможливості перейти до наступної теми, якщо попередня не була достатньо засвоєна;

3) складанні навчальної програми самим студентом під методичним керівництвом викладача;

4) зосередженні на лекції як не на основному методі отримання інформації, а на як ознайомлені з інформацією, яка б спонукала студентів до самостійного її подальшого пошуку;

5) наданні важливості письмово виконаним роботам;

6) декількаразовій перевірці знань студентів інспекторами-методистами [9]. Для прикладу розглянемо магістерську підготовку у Педагогічній школі Мічиганського університету. Магістерська програма з вищої та післядипломної освіти структурована так, щоб, з одного боку, надати студентам загальне розуміння про вищу освіту як місце їх діяльності, а з іншого – забезпечити можливість для кожного реалізувати себе в тих сферах, у яких особистість зацікавлена. Відмінною рисою програми є взаємодія студентів із різною професійною підготовкою та цілями щодо майбутньої кар'єри.

Студенти мають також можливість працювати разом із докторантами, обравши той чи інший факультативний курс. Такий підхід надає студентам можливість оцінити і зрозуміти різноманітні способи вирішення питань, що стосуються вищої освіти.

Ця магістерська програма готує випускників до широкого спектра посад у сфері вищої освіти, включаючи адміністраторів і викладачів коледжів та університетів, посадовців національних і штатних агенцій, професійних асоціацій, консорціумів, регіональних координаційних рад, акредитаційних відомств [10, 103].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Так як надмірна централізація та бюрократичні принципи роботи у більшості навчальних закладах України слугують перешкодою для вдосконалення та розвитку сучасної системи освіти, то саме аналіз американської системи вищої освіти, її організація та структура дають змогу виявити певні тенденції, які відповідають цілям вищої освіти України та можуть стати елементом освітніх реформ, які відбуваються сьогодні. В існуючому законодавчому полі вищі навчальні заклади взмозі самостійно визначати форми навчання, види організації навчального процесу, розробляти та впроваджувати власні програми наукової діяльності.

Дане дослідження не вичерпує багатогранності

проблеми, важливість і значущість якої передбачає необхідність подальших наукових пошуків, зокрема проблеми професійної самореалізації майбутніх фахівців в умовах університету США; становлення професійної самореалізації майбутніх фахівців в історичній ретроспективі тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Беланова Р. А. Гуманізація та гуманітаризація освіти в класичних університетах. Україна – США / Р. А. Беланова; ац. ун-т “Києво-Могилян. акад.”.– 2-е вид., виправл. і доповн. – К.: Унів. вид-во “Пульсари”, 2002. – 214 с. – Бібліогр.: С. 200–214.

2. Василенко В. М. Система вищої освіти: стан та перспективи розвитку: монографія / В. М. Василенко, Л. Г. Парфьонова; НАН України, Ін-т екон.-прав. дослідж. – Донецьк: Юго-Восток, 2013. – 190 с. – Бібліогр.: С. 158–178.

3. Гончаренко С. Методологічні особливості наукових поглядів на педагогічний процес / С. Гончаренко, В. Кушнір, Г. Кушнір // Шлях освіти. – 2008. – № 4(50). – С. 2–10.

4. Джонстоун Д. Б. Система вищого образования США: структура, руководство, финансирование / Д. Б. Джонстоун // Университетское управление: практика и анализ. – 2003. – № 5–6 (28). – С. 92–102.

5. Зязюн І. А. Філософія педагогічної дії: [монографія] / І. А. Зязюн. – Черкаси: Видавництво ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2008. – 608 с.

6. Зубарев В. И. Системы образования стран Запада: справочник / В. И. Зубарев, А. Е. Голубев, В. Ф. Станислав. – М.: УДН, 1991. – 145 с.

7. Кременюк В. А. США и окружающий нас мир: уравнение со многими неизвестными // США, Канада: Экономика. Политика. Культура. – 1999. – № 1. – С. 7.

8. Лутай В. С. Філософія сучасної освіти. – К., 1996. – 256 с.

9. Романовський О. Особливості організації вищої освіти в США // Освіта і управління, 1999. – № 2. – С. 160–170.

10. Ящук С. М. Теоретичні аспекти професійної підготовки майбутніх магістрів у сфері техніки та технологій: зарубіжний досвід / С. М. Ящук / Порівняльно-педагогічні студії: науково-педагог. журнал. – 2015. – № 2 (24). – С. 99–103.

11. U.S. Department of Education. The higher education act of 1965 (Pub.L 89-329) [Електронний ресурс] from Nov. 8, 1965 // Parliament of the United States of America 79 Stat. 1219. – Режим доступу: <https://ed.gov/policy/highered/leg/hea08/index.html>.

REFERENCES

1. Bielanova, R. A. (2002). *Humanizatsiia ta humanitaryzatsiia osvity v klasychnykh universytetakh. Ukraina – SshA* [Humanization and humanization of education in classical universities. Ukraine – USA]. Kyiv: “Pulsary” Publ., 214 p. [in Ukrainian].
2. Vasylenko, V. M. (2013). *Systema vyshchoi osvity: stan ta perspektyvy rozvytku: monohrafiia* [The system of higher education: the state and prospects of development: a monograph]. Donetsk: Yuho-Vostok Publ., 190 p. [in Ukrainian].
3. Honcharenko, S. (2008). Metodolohichni osoblyvosti naukovykh pohliadiv na pedahohichni protsesy [Methodological peculiarities of scientific views on pedagogical process]. *Journal Shliakh osvity*. Vol.4 (50), pp.2–10. [in Ukrainian].
4. Dzhonstoun, D. B. (2003). *Systema vyssheho obrazovaniia SShA: struktura, rukovodstvo, fynnsyrovanye* [US Higher Education System: Structure, Leadership, Financing]. *Journal Universitetskoe upravlenie: praktika i analiz*. Vol. 5–6 (28), pp. 92–102. [in Russian].
5. Ziaziun, I. A. (2008). *Filosofiiia pedahohichnoi dii: monohrafiia* [Philosophy of pedagogical action: monograph]. Cherkasy : Cherkasy National University named after B. Khmelnytskyi Publ., 608p. [in Ukrainian].
6. Zubarev, V. I. (1991) *Sistemy obrazovaniya stran Zapada: spravochnik* [Western education systems: a directory]. Moscow: UDN Publ., 145p. [in Russian].
7. Kremenyuk, V.A. (1999). SShA i okruzhayushchyy nas mir: uravnenie so mnogimi neizvestnyimi. SShA, Kanada [USA and the world around us: an equation with many unknowns. USA, Canada]. *Journal Economy. Policy. Culture*. Vol. 1, p. 7. [in Russian].
8. Lutai, V. S. (1996). *Filosofiiia suchasnoi osvity* [Modern education philosophy]. Kyiv, 256 p. [in Ukrainian].
9. Romanovskyi, O. (1999). Osoblyvosti orhanizatsii vyshchoi osvity v SShA [Features of higher education organization in the USA]. *Journal Education and Management*. Vol. 2, pp. 160–170. [in Ukrainian].
10. Yashchuk, S. M. (2015). Teoretychni aspekty profesiinoi pidgotovky maibutnykh mahistriv u sferi tekhniky ta tekhnolohii: zarubizhnyi dosvid [Theoretical aspects of the future masters’ professional training in the field of technology and technology: foreign experience]. *Journal Comparative-pedagogical studios*. Vol. 2(24), pp. 99–103. [in Ukrainian].
11. U.S. Department of Education. The higher education act of 1965 (Pub.L 89–329) [Electronic resource] from Nov. 8, 1965//Parliament of the United States of America 79 Stat. 1219. Available at: <https://ed.gov/policy/highered/leg/hea08/index.html>. [in English].

Стаття надійшла до редакції 02.09.2018

“Будь-яке навчання людини, є не що інше, як мистецтво сприяти прагненню природи до свого власного розвитку”.

Йоганн Генріх Песталоцці
видатний швейцарський педагог-новатор

“Я бачу дуже важливе виховне завдання в тому, щоб повсякчас підтримувати, поглиблювати бажання учня бути відкривачем, реалізувати це бажання спеціальними методами роботи”.

Василь Сухомилинський
український педагог, публіцист

